

CONFERENTIE KADERRICHTLIJN WATER 26 JANUARI 2010 MIDDELBURG

Schoon water zonder grenzen

Voorwoord

De laatste jaren is een zekere traditie opgebouwd; waterbeheerders uit Duitsland, België, Frankrijk en Nederland ontmoeten elkaar om ervaringen uit te wisselen rond de implementatie van de Kaderrichtlijn Water. Die ontmoetingen hebben nut en noodzaak van grensoverschrijdende samenwerking alleen maar onderstreept. Water kent immers geen grenzen.

Tijdens de internationale conferentie ‘Schoon water zonder grenzen’ in Middelburg op dinsdag 26 januari jl. stond één vraag centraal. Hoe kunnen wij, nu het bij de maatregelenprogramma’s gaat om de omzetting van plannen naar uitvoering, zo goed mogelijk samenwerken bij grensoverschrijdende wateren?

We hebben daar uiteenlopende visies gehoord over de aanpak van grensoverschrijdende beken en rivieren zoals de Rode Beek, de kreken in Zeeuws-Vlaanderen en de Kleine Aa. Samengewerkt wordt er zeker en steeds meer. Maar samen een plan maken en samen de financiële verantwoordelijkheid nemen, dat zijn stappen die nog de nodige belemmeringen kennen. De bestuurlijke organisatie verschilt nog erg tussen de landen, provincies en waterschappen. In de discussie kwam wel naar voren dat deze verschillen ons niet mogen belemmeren om grensoverschrijdend en samen te werken aan de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water.

Water gaat over grenzen, ook bestuurlijke, heen.

Aan het eind van deze dag hebben de Duitse, Vlaamse en Nederlandse watercollega’s samen aardig wat handvatten gevonden om, aan weerszijden van de landsgrens, aan het werk te gaan met de verbetering van de waterkwaliteit.

In de verklaring van Middelburg zijn die prima samengevat.

We willen u daarom nogmaals bedanken voor uw inbreng deze dag. Laten we het vooral niet bij woorden laten!

Dhr E. Kraaij
Directeur Unie van Waterschappen

Dhr R.J. van der Kluit
Hoofdingenieur-directeur
Rijkwaterstaat Zeeland

Dhr F.K. Hamelink
Gedeputeerde
Provincie Zeeland

Schoon water zonder grenzen

Verslag Internationale Conferentie Kaderrichtlijn Water, Middelburg 26 januari 2010

Wat is het geheim van goede grensoverschrijdende samenwerking? Duitse, Vlaamse en Nederlandse waterbeheerders gingen op zoek naar het antwoord. Centraal stonden de kleine wateren, die buiten het blikveld van internationale rivierencommissies staan. Samenwerken over de grens is een zoektocht in een andere taal, een vreemde cultuur en een soms moeilijk te doorgronden organisatiestructuur, zo blijkt uit de praktijkvoorbeelden. Maar de circa honderd deelnemers lieten zich niet uit het veld slaan. Binnen luttele uren lag er een lijst stevige voornemens: de Verklaring van Middelburg.

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... een gemeenschappelijk belang zoeken.’

Frans Hamelink, gedeputeerde provincie Zeeland (NL)

Vandaag gaat het hier, in de Nieuwe Kerk van Middelburg, over een ander onderwerp dan gewoonlijk, maar het zal evengoed boeiend zijn’, voorspelt Hamelink. De tijd is rijp om een nieuwe stap in de grensoverschrijdende samenwerking te zetten, constateert hij. ‘In de afgelopen jaren hebben we informatie uitgewisseld, maar van echte samenwerking was geen sprake. We zijn bijvoorbeeld nog niet tot gemeenschappelijke doelen en normen gekomen.’ Dat kan en moet beter in het volgende stroomgebiedbeheerplan.

De gezamenlijke aanpak blijft wat Hamelink betreft niet beperkt tot technische zaken: ook *grensoverschrijdende burgerparticipatie* is een must, voor zowel de burgers als de waterbeheerders.

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... vertrouwen, open communicatie, interesse in elkaars positie.’

Karla Peijs, Commissaris van de Koningin van Zeeland (NL)

‘Zeeland heeft een bijzondere verhouding met water. Soms hadden we meer zee, dan weer meer land. De provincie heeft dan ook een lange traditie met waterbeheer’, betoogt Peijs. En nog steeds blijft de regio zoeken naar vernieuwende manieren om met klimaatverandering om te gaan, bijvoorbeeld in het Kennis Netwerk Delta Water. Dat is een goed voorbeeld van de overlegcultuur waar Nederlanders bekend om staan: polderen. ‘Maar zijn we ook goed in samenwerken over de grens?’, vraagt Peijs zich af.

De doelstellingen voor de KRW staan nu duidelijk op papier, dat kon ieder land nog voor zich doen. Nu we staan we voor de taak het water daadwerkelijk in een goede toestand te brengen, ook het grensoverschrijdende water. ‘Dát kunnen we niet zonder elkaar’, stelt Peijs. Deze conferentie staat dan ook in het teken van *samenwerking zonder grenzen*.

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... elkaar goed leren kennen, voor en achter de toeg.’

Peter Glas, voorzitter Unie van Waterschappen en watergraaf Waterschap De Dommel (NL)

‘Een halve meter waterplannen!’ Verbijsterd meet Glas de oogst van de afgelopen tien jaar. Nederland heeft in die tijd niet alleen de stroomgebiedbeheerplannen opgesteld, maar ook het Nationaal Waterplan, provinciale waterplannen, waterschapsplannen en gemeentelijke rioleringsplannen. Hoog tijd om met uitvoeren te beginnen, vindt Glas. Het is hem opgevallen dat er weinig afstemming met de buurlanden is geweest. ‘De internationale riviercommissies hebben geen oplossing geboden voor vraagstukken die in de kleinere wateren spelen.

We moeten het zelf doen’, concludeert Glas en hij benoemt enkele vragen waar hijzelf als waterschapsbestuurder voor staat: Wat kun je als bestuurder doen om de samenwerking op ambtelijk niveau te waarborgen? Wie is mijn counterpartner in het buurland, dat een heel andere organisatiestructuur heeft? En waar praten we nu echt over als het over MEP en GEP gaat? Ondanks deze vragen heeft Glas een heldere ambitie. ‘De eerste stroomgebiedbeheerplannen hebben we naast elkaar tot stand gebracht.

Ik stel voor dat we de tweede in onderlinge afstemming opstellen en *het derde als één gezamenlijk plan!*’

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... samen een internationale website maken.’

Successtory Vecht – spontaan enthousiasme

NL: J. van der Molen, Waterschap Velt en Vecht

DU: H. Schwartz, Erster Kreisrat Landkreis Grafschaft Bentheim

Liefde is een groot woord, maar vanaf het begin was er spontaan enthousiasme voor intensieve samenwerking. Inmiddels ligt er een grensoverschrijdende visie voor de Vecht: een meanderende laaglandrivier gaat het worden, die goed toegankelijk is voor omwonenden en toeristen en het rivierdal krijgt een sociaal-economische impuls. Die visie kon er zo snel komen doordat de landen een gezamenlijk projectbureau hebben opgericht. ‘Het is niet genoeg om elkaars taal te spreken, je moet kunnen denken volgens de gebruiken van een land’, heeft Van de Molen hiervan geleerd. ‘Bestuurders hebben we alleen indirect betrokken, want aan formele bestuurlijke samenwerking inzetten kleven te veel rituelen.’

De visie is vervolgens ingevuld met concrete projecten, van bron tot monding. ‘Er ligt geen hard programma’, licht Schwartz toe, ‘we zorgen dat we snel in kunnen spelen op kansen.’ Het programmateam zag mogelijkheden om de beleefbaarheid van de rivier te verbeteren, met als resultaat dat er nu een aanlegplaats voor boten en een parkeerplaats bij de brug liggen.

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... accepteren dat je maar in beperkte mate *in control* bent.’

Grensgebied Zeeuws-Vlaanderen en Vlaanderen – geld als hefboom

VL: M. de Schepper, Vereniging van Vlaamse Polders en Wateringen

NL: A. de Keuninck, Waterschap Scheldestromen

De geschiedenis laat zijn sporen na. Ruim honderdtachtig jaar geleden werd dwars door het Vlaamse polderland een grens getrokken, vanwege de onafhankelijkheid van België. Sindsdien zijn de Vlamingen voor de afwatering van hun polderwater afhankelijk van Nederland. Nederland heeft daar goede stappen voor gezet, vindt De Schepper, bijvoorbeeld met de bouw van het Braakmangemaal. Maar er zijn ook langsepende problemen, waar het grensoverschrijdende ambtelijke overleg geen oplossing voor biedt. De Schepper pleit daarom voor bestuurlijke samenwerking. Zijn ideaal is een grensoverschrijdend waterschap. ‘Maar daar zijn de geesten nog niet rijp voor.’

Aan Nederlandse zijde is De Keuninck positiever over de ambtelijke samenwerking. De provincie Zeeland heeft het gezamenlijke Krekenbeleidsplan bijvoorbeeld nooit formeel vastgesteld en toch komen de grensoverschrijdende projecten goed van de grond, met Interreg-geld als aanjagende subsidie. Maar hij ziet ook de grenzen van deze informele samenwerking: ‘In Vlaanderen bespreekt men zaken sneller op bestuurlijk niveau dan in Nederland.’

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... elkaars standpunt proberen te begrijpen.’

Grensrivier het Merkske – eenvoudig beginnen

VL: R. Röttger, gedeputeerde Provincie Antwerpen

NL: J. Vos, dijkgraaf Waterschap Brabantse Delta

‘In Vlaanderen moet je soms een omweg nemen’, vertrouwt Röttger de zaal toe, ‘daarom beginnen we de grensoverschrijdende samenwerking met de Kleine Aa/Molenbeek, hoewel we bij het Merkske willen uitkomen.’ Bij de Kleine Aa of Molenbeek zijn niet zoveel partijen betrokken en de wensen liggen aan beide zijden van de grens ongeveer gelijk. Dat maakt samenwerken eenvoudiger. Het resultaat is dat nu al gewerkt wordt aan een fietspad, vismigratie en waterberging. En de partijen zien zelfs kansen voor een gezamenlijk stroomgebiedbeheerplan.

‘Je moet ontdekken wie je partners aan de andere kant van de grens zijn’, licht Vos toe. En er was een directe aanleiding om op zoek te gaan: Vlaanderen had het Merkske als natuurlijk waterlichaam aangewezen en Nederland als sterk veranderd waterlichaam. ‘Dat was vreemd en daarom heeft Nederland uiteindelijk ook voor een natuurlijk waterlichaam gekozen.’ De partijen gebruiken de successen van de Kleine Aa of Molenbeek voor de samenwerking aan de complexe situatie rond het Merkske. ‘We hebben afgesproken elkaar regelmatig te spreken. We denken erover de universiteit te laten onderzoeken hoe de rivier natuurlijker kan worden.’

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... eenvoudig beginnen.’

Rode Beek en Rode Beek – de juiste toon zetten

NL: J. Schrijen, Voorzitter Waterschap Roer en Overmaas

mevr. M. Clermonts-Aretz, burgemeester gemeente Onderbanken

DU: H. Corsten, burgemeester Gemeinde Selfkant en B. Tholen, burgemeester Gemeinde Gangelt

Wonderlijk genoeg stromen over de Duits-Nederlandse grens twee beken met dezelfde naam: de Rode Beek en de Rode Beek. In de ene Rode Beek staat precies op de landsgrens een prachtige historische watermolen, de Gitstappermolen. Voor toeristen een mooi plaatje, maar

voor vis een onneembare barrière. Op Nederlands grondgebied was geen ruimte voor een vispassage, daarom heeft Duitsland grond beschikbaar gesteld. Daarmee was de toon gezet. ‘We zijn daarna gezamenlijk ook andere barrières gaan opruimen, bijvoorbeeld bij de Nederlandse waterkrachtcentrale in Roermond en verder stroomopwaarts’, vertelt Schrijen. Het resultaat is al zichtbaar: zalm, zeeforel en rivierprik weten deze Rode Beek weer te vinden.

De andere Rode Beek zag er een stuk minder natuurlijk uit: een rechtgetrokken, betonnen loop door verstedelijkt gebied. Tholen: ‘De KRW heeft het besef gebracht dat we de beken natuurlijker moeten maken.’ Samen met zijn Nederlandse collega van de gemeente Onderbanken ontstond het plan voor natuurpark Rode Beek. Het gezamenlijk beekherstel heeft niet alleen natuur opgeleverd, maar ook een grensoverschrijdend uitloopgebied voor inwoners van Gangelt én Onderbanken. ‘De KRW heeft ons dichterbij elkaar gebracht’, constateert Tholen tevreden.

Belangrijk punt is ook hier klein begonnen, maar hoe nu verder met de rest?

Het geheim van grensoverschrijdend samenwerken is

‘... verder denken dan water.’

Beproevingen

Herman Kasper Gilissen – Universiteit Utrecht

Tobias Renner – adviesbureau DHV

Alle aanwezigen worden uitgedaagd om in kleine groepen met één zin te komen om grensoverschrijdende samenwerking tot een succes te maken: ‘Wat is echt nodig om in 2020 schoon water zonder grenzen te hebben?’ Voorafgaand daaraan wordt vanuit de wetenschap en de praktijk een reflectie gegeven op de cases als opstapje voor de groepen:

Gilissen heeft een aantal jaar geleden onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking in relatie tot de Kaderrichtlijn Water (zie uitgave: ‘Internationale en regionaal grensoverschrijdende samenwerking in het waterbeheer’). Hij gaat met name in op de institutionele vraagstukken die spelen bij grensoverschrijdende samenwerking. Daarnaast gaat hij in op communicatie en publieke participatie.

Renner heeft als projectleider gefungeerd bij de totstandkoming van de Vechtvisie en werkt veel in de grensoverschrijdende samenwerking tussen Nederland en Duitsland. Hij gaat met name in op de praktische kwesties zoals instrumenten, financiering en integrale gebiedsopgave.

De twaalf groepen presenteren allemaal de zin die ze hebben geformuleerd. Deze zinnen zijn samengevoegd tot de Verklaring van Middelburg.
Gastheer Hamelink voegt hieraan nog een dertiende punt over publieke participatie toe.

Vervolg

De Verklaring van Middelburg staat niet op zich. Het smaakt naar meer. Om de grensoverschrijdende samenwerking een stap verder te brengen is het goed om met regelmaat als bestuurders bij elkaar te komen. Dhr. Van de Kluit geeft aan dat watergraaf Kuks van Waterschap Regge en Dinkel graag de volgende conferentie wil organiseren. De Verklaring van Middelburg zal daarvoor als input dienen.

‘It all starts by people.’

Colofon:

Organisatie: Programma: Reinier Romijn, Unie van Waterschappen en
 Willy Oorthuysen, Rijkswaterstaat Zeeland
 Praktische voorbereiding en uitvoering: Lia van Dijke en Janneke
 Schroevers, Rijkswaterstaat Zeeland

Gespreksleiding: Eelco Koolhaas en Peter van der Geer, Beleidstheater

Verslag: Met Andere Woorden, Arnhem

Foto's: Janneke Schroevers en Jan van de Broeke, Rijkswaterstaat Zeeland

Verklaring van Middelburg

Wij, deelnemers van de internationale conferentie 'Schoon water zonder grenzen', maken een succes van grensoverschrijdende samenwerking en verklaren:

1.

Bij internationale samenwerking primeert regionale en interregionale samenwerking.

2.

Grensoverschrijdend waterbeheer is gebaat bij EU-subsidies voor het bereiken van ecologische doelen met minder bureaucratie eromheen.

3.

De tweede generatie SGBP (stroomgebiedbeheersplannen) qua methodiek over de grenzen heen harmoniseren; daar moeten we nu mee beginnen.

4.

Grensoverschrijdende samenwerking begint bij degenen die op hetzelfde niveau daadwerkelijk aan de lat staan om maatregelen te realiseren waarbij de verschillen in bestuurlijke context er niet toe doen.

5.

Start eenvoudig, overzichtelijk en creëer draagvlak, samen en bij de omgeving.

6.

Een goede samenwerking start met vertrouwen, daarvoor is het nodig om goed inzicht te hebben in elkaars positie en om elkaar succes te gunnen.

7.

Samenwerken begint met kennis delen.

8.

Samenwerking begint met een gedeelde visie.

9.

Het overleg moet worden geformaliseerd in het substroomgebied, maar oefen op basis van kleinschalige projecten.

10.

Stroomgebiedambassadeurs werken aan grenzeloos vertrouwen voor realisatie van grensoverschrijdende projecten.

11.

Beginnen met eenvoudige zaken die ook bereikt kunnen worden.

12.

We gaan door!

13.

Burgers, maatschappelijke organisaties en overige belanghebbenden moeten betrokken worden bij grensoverschrijdende samenwerking.

Middelburg, 26 januari 2010

